

Резюмета на публикациите

на д-р Розалия Гигова,

предоставени за участие в конкурса за „доцент“, специалност „Педагогика на обучението по изобразително изкуство (методика на изобразителното изкуство)“,
обявен от Софийски университет

ДВ бр. 88/13.11.2015 г.

1.3. Педагогика на обучението по изобразително изкуство (методика на изобразителното изкуство)

Публикациите, които представям за участие в конкурса за доцент, специалност „Педагогика на обучението по изобразително изкуство (методика на изобразителното изкуство)“ в Софийски университет, са основно в областта на историята на изкуството и културната антропология, с фокус българска история на изкуството, немско-български културни отношения, испанска история на изкуството и етнография на България.

I. КНИГИ И МОНОГРАФИИ

- 1. Художникът Иван Пенков (1897-1957). Живот и творчество. София-Стара Загора, 2013. (296 стр., 112 черно-бели илюстрации). Издателство „Дъга плюс“; ISBN 978-954-9387-72-8**

Монографичното изследване „Художникът Иван Пенков (1897-1957). Живот и творчество“ се явява резултат от моите усилия през последните десет години да анализирам и систематизирам творческото наследство на големия български художник Иван Пенков (1897-1957). Целта ми е да проследя всички аспекти от работата на художника, изграждайки по този начин неговия цялостен облик като творец и ситуирайки го в контекста на художествените тенденции и социално-историческата обстановка в България от началото на XXв. до края на 50-те години на века. Специално внимание отделям на връзките на художника с Германия и немската култура, на което посвещавам три глави от монографията.

Книгата съдържа 6 основни раздела, като втори раздел, от своя страна, съдържа 9 отделни глави. Шестте раздела са както следва: I.Иван Пенков (1897-1957). Живот и творчество; II.Статии, студии и есета; III.Иван Пенков. Живот в събития и дати; IV.Автобиографии на художника; V.Библиография; VI. Ivan Penkov (1897-1957). A

Chronology. Деветте глави, които принадлежат към раздел II, са както следва:

1. Семантика на образния свят на Иван Пенков: 20-те-50-те години;
2. Иван Пенков - стилистичен анализ на творчеството на художника: 20-те - 50-те години;
3. Жътварките на Иван Пенков - стилов анализ на четири картини на художника;
4. Един български студент в Мюнхенската художествена академия. Мюнхенският период в творчеството на Иван Пенков (1922-1923);
- 5., „Обединените цехове за мозайка и стъклопис Пул & Вагнер, Готфрид Хайнерсдорф“ в Берлин и творчеството на художника Иван Пенков;
6. Институтът за стъклопис и мозайка „Майерше Хоффкунстанцтал“ в Мюнхен и витражите, проектирани от Иван Пенков;
7. Личният архив на театралния режисьор Хрисан Цанков и запазените в него документи, рецензии, сценографски проекти и снимки, свързани с работата на художника Иван Пенков като сценограф в Народния театър;
8. Проекти за мебели и художествено изработени вещи за дома като аспект в творческите търсения на художника Иван Пенков;
9. Художникът Иван Пенков: в търсене на себе си.

Монографията представя едно цялостно и детайлно проучване на артистичната работа на Иван Пенков: стилистика на творбите на художника; иконографско и семантично тълкуване на неговото творчество; проучване на Мюнхенския период, както и на влиянието на немския експресионизъм върху развитието му като пластичен артист; анализ на връзките, които художникът осъществява с немската култура и изкуство посредством работата си с две световноизвестни фирми за стъклопис и мозайка: „Обединените цехове за мозайка и стъклопис Пул & Вагнер, Готфрид Хайнерсдорф“ в Берлин и „Майерше Хоффкунстанцтал“ в Мюнхен; художествен анализ на документалните снимки и оригиналните сценографски проекти, които се намират в архива на театралния режисьор Хрисан Цанков, пазен в ЦДА, София; проучване на проектите за произведения на приложно-декоративно изкуство, които художникът изработва и анализ на неговите автопортрети.

Изследването е придвижено от 112 черно-бели илюстрации, една немалка част от които са непубликувани досега в специализираната литература. Ценен принос на монографията е изследването, което приемам, на запазените в архива на театралния режисьор Хрисан Цанков (понастоящем архивът се намира в ЦДА) фотографии на спектаклите, в които художникът работи като театрален декоратор, както и на оригиналните проекти за театрален декор на Иван Пенков (един изключително обширен документален и художествен материал, който досега не е проучен и публикуван). От друга страна, в книгата могат да бъдат прочетени някои непознати за изкуствоведите автобиографии на художника. Изследването, също така, публикува документални фотографии и проекти за стъклопис и мозайка, дело на Иван Пенков, които днес се намират в архива на Берлинската галерия и които, поради териториалната си отдалеченост от България, са останали трудно достъпни и заради това непубликувани. Тези проекти не са анализирани досега в специализираната литература.

Книгата се явява резултат от моите дългогодишни усилия да проучава творческото наследство на известния български художник, чието начало поставих още с дипломната си работа, озаглавена „Художникът Иван Пенков (1897-1957). Живот и творчество“,

защитена в Националната художествена академия „Н.Павлович“ в София, под научното ръководство на доц. Р. Маринска и рецензент проф. Вера Динова-Русева. По-късно имах възможност на продължа работата си над творчеството на художника, предприемайки проучвания в редица архиви и колекции, както в България, така и в чужбина. Тази част от изследването, която е свързана с немското изкуство и култура, е синхронизирана с професионалните мнения на редица учени и изследователи, работещи в Хумболтовия университет в Берлин, като една голяма част от него се явява резултат от специализацията ми във Факултета по изобразително изкуство към същия университет, финансирана от Немската служба за академичен обмен ДААД (DAAD).

II. СТАТИИ И СТУДИИ

- Художникът Иван Пенков и „Родно изкуство“ – живописно творчество от втората половина на 20-те години на ХХв. Паметници, реставрация, музеи,** София: Издателство “Arch&Art”, Министерството на културата, 2004, кн.2, с.42-50.

Статията насочва вниманието към един слабо проучен, но много съществен аспект в професионалното развитие на известния български художник Иван Пенков, а именно връзките на неговото творчество с идеино-художественото движение „Родно изкуство“ и интерпретацията на „родното“ в живописната му продукция, създадена през втората половина на 20-те години на ХХв. В този текст са разгледани основните характеристики на движението „Родно изкуство“, което се свързва с определен исторически период от разvoя на българската живопис – 20-те години на ХХ век и обхваща определен кръг от имена на творци и диапазон от идеино-художествени представи в българското изкуство от този период. Представителите на това движение търсят културен континуитет на територията на националното, а националните постижения в художествено-предметното творчество се осмислят като посредници към модерен художествен израз. Интересът към иконата, възрожденската дъворезба, народните занаяти, народната песен и приказка, е проявен от страна на най-изявените художници, както и на поети, писатели, композитори. В този смисъл, статията проследява творческото развитие на Иван Пенков – един от най-ярките представители на движението „Родно изкуство“. От друга страна, текстът утвърждава становището, че за Иван Пенков идеите за „родно“ изкуство не се изчерпват само в хронологическите рамки на 20-те години, а се превръщат в цялостна творческа програма, реализирана по протежение на целия му творчески път. Приносите на статията се състоят в: анализ на живописното творчество на художника, приобщено към движението „Родно изкуство“, създадено през втората половина на 20-те години на ХХв., в контекста на общите идеино-художествени и исторически тенденции на анализираното десетилетие; публикуване на редица непознати творби на художника, създадени през разглеждания период.

2. **Обединените цехове за мозайка и стъклопис „Пул & Вагнер, Готфрид Хайнерсдорф“ в Берлин и творчеството на художника Иван Пенков.** *Изкуство и контекст*. София: Институт за изследване на изкуството, БАН, 2008, с.61-82.

Тази статия е първото ми изследване на връзките между Обединените цехове за мозайка и стъклопис „Пул & Вагнер, Готфрид Хайнерсдорф“ в Берлин и творчеството на художника Иван Пенков. Анализът се основава на едно проучване, проведено в Германия през 2006 и 2007 година, ориентирано към изследване на немско-българските връзки в изкуството в Института по история на изкуството към Хумболтовия Университет в Берлин, в рамките на пост-докторска специализация към немската служба за академичен обмен ДААД. Основният принос на статията е фокусиран върху анализа на документите (епистоларна кореспонденция, документални фотографии, художествени проекти) и проектите в машаб 1:1, запазени в архива на споменатите немски цехове и отнасящи се за най-представителните обществени сгради в София, между които Съдебната палата и Министерството на правосъдието. Тези проекти са дело на художника Иван Пенков.

Приносите на статията могат да се резюмират в няколко основни пункта: разчитане и превод от немски на български език на оригинални документи, свързани с работата на Иван Пенков в сътрудничество с Обединените цехове за мозайка и стъклопис „Пул & Вагнер, Готфрид Хайнерсдорф“ в Берлин; анализ на споменатите документи и художествени проекти в контекста на съвременните художествени, социални и исторически тенденции, както в България, така и в Германия; публикация на трудно достъпни за специалистите документи и художествени произведения, поради териториалната отдалеченост на местонахождението им спрямо България.

3. **Обединените цехове за мозайка и стъклопис „Пул & Вагнер“ в Берлин и монументалната украса на представителни обществени сгради и частни домове в България през 30-те години на XX век, изпълнена по проекти на художниците Иван Пенков и Дечко Узунов.** *Паметници, реставрация, музеи*. София: Издателство “Arch&Art”, Министерството на културата, 2012, Vo 3-6, 64-79.

Статията е резултат от специализацията ми в Хумболтовия университет в Берлин през 2006 и 2007 г., където проучих немско-българските връзки в изкуството, и по-специално връзката на Обединените цехове за мозайка и стъклопис „Пул & Вагнер, Готфрид Хайнерсдорф“ в Берлин с творчеството на двама от най-именитите български художници - Иван Пенков и Дечко Узунов. Основният принос на статията е фокусиран върху анализа на документите (епистоларна кореспонденция, документални фотографии, художествени проекти) и проектите в машаб 1:1, запазени в архива на

споменатите немски цехове и отнасящи се както за най-представителните обществени сгради в България, между които Съдебната палата в София и в Русе и Министерството на правосъдието в София, така и за домовете на софийския елит. Основните приноси на това изследване се състоят в: анализ на историческото развитие на немската фирма, непознато за специалистите в България; анализ на технологичния процес на стъклописите и мозайките, който също не е проучен в специализираната литература, издавана на български език; анализ на запазените в архива документи и проекти; публикация на непубликувани досега произведения на художниците Иван Пенков и Дечко Узунов (главно скици и проекти за стъклопис и мозайка), които понастоящем се намират в немски архиви.

4. Contemporary Research on the White Cloth as a Ritual Item in the Bulgarian Wedding: Anthropological Approach, Folklore, Electronic Journal of Folklore, FB and Media Group of Estonian Literary Museum, Estonian Folklore Institute, 2014, 59.

Статията е публикувана на английски език и анализира една навлязла в съвременната българска градска култура вещ, по-точно в съвременната ритуална практика - бялото платно, в широк културологичен и антропологичен смисъл. Направени са редица паралели между традиционната българска култура и съвременната урбанистична социална среда. Бялото платно се разглежда като функциониращ в сферата на символичното мислене днес предмет: анализиран е като граница – между личното и общественото пространство; в социален смисъл – като изразител на родовите отношения; като опериращ в областта на символичното мислене днес предмет – изразител на идеята за плодородие. При разработката на теоретичната основа на статията се основавам на постановките на учени като Д. Сегал и Д. Милър. Така вземам под внимание твърдението на Д. Сегал, според който съвременните предмети не „говорят“ само за своето практическо приложение, но също така определят мястото на техния притежател в публичното пространство, като така, в много случаи, въздействието на предмета върху личността е резултат от това как човек „прочита“ съобщението, съдържащо се в предмета на определено ниво. От друга страна, се ръководя от постановката на Д. Милър, който твърди, че предметите (артефактите, вещите) са медиум, посредством който ние оформяме нашите представи за, или достигаме до разбиране на себе си, другите, или на абстрактни понятия като „нацията“ или „модерното“.

Важен принос на това изследване е публикацията и анализът на оригинални, събрани от автора, теренни материали. Теоретичната основа на изследването е разработена в Департамента по социална и културна антропология на Виенския университет, благодарение на пост-докторски изследователски проект, финансиран от Австрийската служба за академичен обмен (OeAD).

5. Anthropological Interpretation of the Meaning of Ritual Objects in the Contemporary Urban Wedding in Bulgaria, Journal of Ethnology and Folkloristics, University of Tartu, the Estonian National Museum and the Estonian Literary Museum, 2013, Vol7, No 1, 83-104.

Теоретичната основа на изследването, което е публикувано на английски език, е разработена в Департамента по социална и културна антропология на Виенския университет, благодарение на пост-докторски изследователски проект, финансиран от Австрийската служба за академичен обмен (OeAD). В изследването си се базирам на теоретичните постановки в областта на материалната култура, разработени от Байбурин, който твърди, че всеки изкуствено произведен предмет притежава утилитарни и символични качества и следователно потенциално той може да изпълнява ролята на предмет или знак. В по-широк смисъл, изхождам и от идеите на Жан Бодрияр, който развива тезата, че антрополозите трябва да преодолеят хипотезата за преимуществото на потребителската стойност на предметите, т.е. техният прагматичен статус. Бодрияр установява, че потреблението и функцията са само два от дискурсите на стоките, по отношение на които тяхното социално значение е от изключително съществено значение. С други думи, самата физическа осезаемост на предмета е което го прави да изглежда така, „чувствен“ и "усвоим", което опровергава действителната му същност. В този смисъл, в анализите си се ръководя, от друга страна, и от тезата на Даниел Мильр, който твърди, че материалната култура е една от най-устойчивите форми на културно изразяване, доколкото култура се разбира като динамична връзка, чрез която предметите се конституират като социални форми.

Основните приноси на изследването се състоят в проучване промяната на символичния потенциал на предметите в българската съвременна градска сватба, което е един слабо изследван в специализираната литература проблем. Въз основа на събрания от мен теренен материал относно серия от предмети, функциониращи в съвременната градска сватбена церемония, изследвам културната промяна в съвременното българско общество не само в резултат на процеса на единопосочно пренасяне, адаптиране и включване на масово произведени стоки в българската култура, но и като процес на културна промяна и вариация. В този смисъл, изследвам редуването между глобални и локални перспективи на формите на материалната култура, в която определени нива на значение, присъщо на предмети, играят решавща роля, като например комуникационният фактор, социалните и родствени връзки, приемствеността, обхващаща различни поколения, локалните обредни и символични системи, местната култура на хранене, а дори и личната съдба и личният живот на собственика на предмета. В тази статия се фокусирам главно върху материалната култура, в контекста на анализа на специфичния диалог между "глобални" стоки и местна култура. Освен това, вземайки за пример функционирането на редица ритуални предмети, поставям под въпрос концепцията за глобализация и хомогенизация на материалната култура в съвременното общество.

В изследването са публикувани оригинални, събрани от автора, теренни материали.

6. Иван Пенков в Германия (1922/1923). Мюнхенската художествена академия, проф. Адолф Хенгелер, проф. Макс Маирсхофер и тяхното значение за формирането на творческия почерк на художника, *Електронно списание LiterNet* 07.12.2015, № 12 (193).

Основната цел на това изследване е да проследи един слабо проучен в специализираната литература период – Мюнхенският период в творчеството на известния български художник Иван Пенков, който оказва съществено влияние върху формирането на неговия артистичен светоглед и художествен почерк, както и да анализира въздействието, което той изпитва от страна на своите професори в Художествената академия в Мюнхен - художниците Адолф Хенгелер и Макс Маирсхофер. В статията обстойно се разглежда пребиваването на художника в Германия и неговото творчество през този етап от неговата артистична кариера, в контекста на културните и социално-исторически тенденции на времето, в което живее, а именно първата половина на 20-те години на XXв. В този смисъл, увлечението на младия художник към карикатурата през тези години анализирам като артистично влияние на немските художници Хенгелер и Маирсхофер в Мюнхен, а от друга страна, склонността към експресионистични стилови похвати, характерни за творчеството му след завръщането от Германия, определям, както като артистично въздействие на Маирсхофер, така и като резултат на връзките на художника със съвременното немско изкуство. В този текст, също така, се спирам по-подробно на артистичния и творчески път на двамата немски художници, тъй като той не е познат на специалистите в България. Относно научната и теоретична разработка, на която се базира тази статия, определящо значение имат както познанията ми по немски език, които ми дават възможност да ползвам професионално немскоезична литература, така и пребиваването ми в Германия, благодарение на специализация в Департамента по история на изкуството на Хумболтовия университет в Берлин, където имах възможност да ползвам богат набор от професионални издания, както и да консултирам своите становища с научните специалисти, заемащи преподавателски позиции в този университет.

7. Художникът Иван Пенков (1897-1957): първи стъпки в изкуството (1913-1922), *Електронно списание LiterNet* 7.11.2015, № 11 (192).

Тази статия анализира ранния период в творчеството на художника Иван Пенков, погледнат през призмата на хода на историческите събития, характеризиращи периода 1913-1922 г., но също така и разгледан на фона на специфичните за времето културни и художествени тенденции. Текстът проследява периода от живота на художника, чиято начална точка е детството му в Казанлък, когато рисува своите първи рисунки с акварел, най-ранната от които датира от 1913 г., изследва периода на пребиваването му на фронта и ученическите му години в Бургас, както и първите години от обучението

му в Художествената академия в София, до заминаването му за Германия през пролетта на 1922 г.

Основните приноси на тази статия се състоят в анализа на един слабо изследван период от живота и творческото развитие на известния български художник Иван Пенков - неговото ранно творчество, както и във въвеждането в научно обръщение някои непубликувани досега негови ранни творби, които съм фотодокументирала и които се намират предимно в частни колекции. Статията е резултат от моето дългогодишно изследване на живота и творчеството на известния български художник, от посещението на редица частни колекции, архиви, библиотеки, от серия разговори с музейни специалисти и с наследниците на художника.

8. Теренно етнографско проучване – венчална дреха, село Осеново, Варненско, *Литературен свят*, брой 78, ноември 2015.

Този текст представя резултатите от мое теренно етнографско проучване, което направих през месец ноември 2000 г. в с. Осеново, Варненско, включващо както оригинален и непубликуван фотографски документален материал, така и опис на моите лични наблюдения и впечатления. В текста представям някои, записани от мен, вярвания, свързани с венчалната дреха, разпространени в този географски район на България, а също така и направени от мен документални снимки.

9. Теренно етнографско проучване – Лазарки, село Преславен, Старозагорско, *Литературен свят*, 79, декември 2015.

Приносите на този текст се състоят главно в това, че той представя резултатите от мое теренно етнографско проучване, което направих през пролетта на 2001 г. в с. Преславен, Старозагорско, включващо както оригинален и непубликуван фотографски документален материал и запис на фолклорни песни, така и опис на моите лични наблюдения и впечатления. Основен принос на текста са 7 лазарски песни, които съм публикувала, така както съм ги записала по време на това свое теренно етнографско проучване.

10. Las colecciones de Im Obersteg y Rudolf Staechelin. Dos reconocidas colecciones suizas representadas en el Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (Madrid) y en el Phillips Collection (Washington), *Mito, revista cultural*, Granada, 2015, 25.

Това изкуствоведско изследване, публикувано на испански език, е свързано със специализацията ми в Университета Комплутенсе (Мадрид) през 2010 и 2011 година,

както и с обучението ми в магистърска степен по история на испанското изкуство в същия университет. Основно значение за реализацията на това изследване имат познанията ми по испански език, които ми дават възможност да ползвам професионална испаноезична литература. То се явява резултат от моето лично посещение на две световноизвестни художествени колекции и фотодокументиране на голяма част от произведенията, като, в този смисъл, изследването е базирано както на обширен фотографски материал, така и на запазената обстойна епистоларна кореспонденция (предимно между двама швейцарски колекционери и художниците, чиито творби те закупуват, между които и такива известни автори като Шагал и Пикасо). Статията анализира именно двете световно-известни колекции от съвременно изкуство: тези на швейцарците Им Оберстег и Рудолф Щахелин, които понастоящем се съхраняват в Музея в Базел. Колекцията съхранява творби на автори като Реноар, Шагал, Пикасо, Ходлер, Гоген, Ван Гог, Явленски, Клее. Една съществена част от нея се състои не само от произведения на живописта, скулптурата и графиката, но и от документи и писма, някои от които съм публикувала в своето изследване. В статията проследявам методите на формиране на двете колекции, историческите и социални фактори, които обуславят тяхното създаване и развитие, ролята на художниците от една страна и на колекционерите, от друга страна, като основни движещи сили, които въздействат върху идейната основа, на която се базират колекциите на двамата известни швейцарци.

28.03.2016

Розалия Гигова
РГУ